

**R. P. Fr. Ioannis Poncii, Corcagia-Hiberni, Ordinis Ff.
Minorvm, Sacræ Theologiæ Lectoris Ivbilati, Olim in
Collegio Romano S. Isidori Primarij Professoris;
Philosophiæ Ad Mentem Scoti Cvrsvs Integer**

Poncius, Joannes

Lugduni, 1659

4. An finis coincidat cum bono, & an homo habeat aliquem finem vltimum.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-95688](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-95688)

rit, est; quandoquidem in bono quocumque, quatenus tale est, sit vis quædam inclinativa voluntatis ad ipsum; & in malo vis auersiva, esse omnino verisimile & conforme experientia; quod nunquam voluntas fugiat bonum, quia tales præcise; nec prosequatur malum; unde ad hoc videtur quodammodo determinari; præsertim cum in hoc nulla sit inconuenientia. Quia vero non determinatur ad bonum ita, quin possit ipsum omittere, existimo quod determinatio illa voluntatis ad non prosequendum malum, & non fugiendum positue bonum sit determinatio moralis solummodo, cum qua stat quod physice possit prosequi malum, & fugere bonum, quia in huiusmodi potentia Physica non est vlla repugnantia aut inconuenientia, unde conclusionem intelligo de potentia morali non de physica & sic intellecta forte non est contra Nominales, sed videtur esse contra communem sententiam. Hic est ergo sensus meus de hac re, non obstantibus iis, quæ proposui disputatione decima tertia citata quæstione prima, quæ tamen non placuit mutare, quia, ni fallor, vix potest melius probari communior sententia, quam credo plures amplexuros, quam hanc minus communem.

QVÆSTIO III.

De diuisione Boni ut sit, in Honestum, Iucundum, Vtile.

12. **O**missis varijs diuisionibus, quibus bonum ut sit diuidi posset, ut in bona diuina & humana; externa & interna; animi, corporis, & fortunæ; spiritualia, corporalia; æterna, temporaria, & similia, quorum membrorum diuidentium capere significationem non est difficile, vnicam hanc ab Aristotele secundo Ethicorum capite tertio, Ambrosio de Officiis capite nono, Cicerone quinto Tusculan. traditam, quæ per se ad scientiam moralem magis spectat, examinare placuit.

CONCLUSIO I.

Bene diuiditur bonum in honestum, iucundum & vtile.

Hæc diuisio est bona. Ita omnes, & patet quia est per satis pauca membra adæquata diuiso, ac inter se saltem formaliter opposita, potestque reduci facile ad bimumbrum diuisionem, ut si diuideretur primo bonum in illud, quod est propter se appetibile & propter aliud; & deinde illud, quod propter se esset appetibile, diuideretur in honestum & iucundum: ergo diuisio est bona, quia nihil aliud deest huic diuisioni ex omnibus quæ ad bonam requiruntur. Quod autem diuisio sit adæquata patet, quia reuera dantur illa tria genera bonorum, & nullum aliud bonum in sensu, quo supra explicauimus bonum, & quo consequenter hic diuiditur, assignari potest, quod non sit aliquod ex illis. Quod etiam illa tria genera sint opposita, patet, quia bonum vtile, hoc est conducent ad aliud bonum acquirendum distinguitur ab honesto & delectabili, posset enim esse inhonestum ac indelectabile, ut si quis vellet pati mortem ut vendicaret se de Parentibus, de quibus sic se vindicare non deberet. Deinde bonum delectabile distinguitur ab honesto, nam potest actio delectabilis esse inhonesta ut comestio illicita.

Dixi autem: saltem formaliter, quia non est necesse ut realiter semper distinguantur hæ rationes boni, nam vnum & idem potest esse honestum, vtile & delectabile secundum diuersas considerationes: moderata enim comestio cibi grati potest esse vtilis, ut conducit ad sanitatem tuendam vel recuperandam; delectabilis sensui ob cibi suauitatem, & honesta quando præscriberetur à Deo vel superiore, & credo sane nullum esse bonum quod non habeat diuersas rationes, ob quas omnium horum bonorum sortitur naturam.

13. *Ut vero melius hæc diuisio intelligatur explicanda sunt membra diuidentia, & quidem bonum vtile & delectabile facile intelliguntur, nam vtile est, ut ante dixi, quod est conducent ad consecutionem alterius boni, ut sunt omnia media respectu finis. Delectabile est quod delectationem causat, Sed difficultas*

est in bono honesto declarando quod sane longe difficilius est, quam videri posset; sed quia in commentarijs meis ad distinctionem 40. secundi de hac re fuisse egi, reiectis quam plurimis dicendi modis, hic breuiter quid dicendum sit aperiam. Itaque bonum honestum est illud, quod habet in se talem naturam, ut eius prosecutio deceat naturam rationalem, seu sit ea dignum ipsum prosequi. Quæ descriptio inde probatur quod certum sit dari huiusmodi bona, talia enim sunt colere Deum, amare parentes, subleuare miseras pauperum, & obiecta denique omnium virtutum; & quod per hanc rationem secernatur à bono vtili & delectabili, quia non est vlla dignitas in prosecutione boni vtilis, nisi quatenus est dignitas in prosecutione finis, ad cuius consecutionem conducit; nec est dignitas vlla in prosecutione boni delectabilis, quia tale præcise; cum enim ad talia bona sit maxima propensio in natura, non æstimatur esse dignitas aliqua particularis in natura quod ipsum prosequatur, ut colligi potest à posteriori ex eo, quod non laudemus nec dignos præmio aliquo putemus qui delectabilia, quia talia præcise consecantur.

Quod si non daretur actus indifferens ex natura rei, independenter ab opinione probabili, facile declararetur bonum honestum, dicendo quod sit bonum propter se simpliciter appetibile, consideratis omnibus circumstantiis; nam hæc descriptio non conuenit bono delectabili, quia tale præcise: posset enim bonum delectabile esse prohibitum, & tunc non esset simpliciter appetibile.

Dixi autem si non daretur actus indifferens, quia eo dato videri posset hæc descriptio non esse bona, nam conueniret obiecto actus indifferentis, & tamen non esset bonum bonitate honesta, quia alijs actus non esset indifferens.

Dices si daretur actus indifferens, non valeret prior descriptio, quia obiectum actus indifferentis debet esse bonum delectabile, nulla affectum circumstantia mala sed prosecutio talis videtur dignum natura rationalis; ergo esset honestam & sic actus non esset indifferens.

Respondet negando minorem, quia, ut dictum est, in prosecutione boni delectabilis præcise non apparet aliqua dignitas aut excellentia.

14. *Possit etiam* alio modo describi bonum honestum esse illud, quod propter suam perfectionem dignum est prosecutione, etiam si non esset nec vtile nec delectabile. Quæ etiam descriptio simili discursu probari potest; quia dantur huiusmodi bona; talia enim sunt quæ supra specificaui, & per hoc, ut manifestum est, distinguuntur à bonis vtilibus & delectabilibus. Omisi data opera impugnare discursum, quo probat D. Thom. 1. p. q. 5. a. 6. & ex ipso Conimbricenses hic sufficientiam diuisionis boni in hæc tria membra, tum quia parum refert quid quis in particulari sentiat, modo declaratur ipsa rei veritas; tum quia nemo est qui non facile videat quod nullam habeat apparentiam.

QVÆSTIO IV.

An finis coincidat cum bono & an homo habeat alium finem vltimum.

Loquor de fine & bono appetitus rationalis mouente ex sua perfectione ipsum appetitum: nam illa præcipue faciunt ad propositum, & ex ijs, quæ de his dicentur, facile est de reliquis differere.

CONCLUSIO.

15. *Bonum vtile, quia tale, non conuenit cum fine, bene rationem bonum delectabile & honestum.* Hæc bene intellecta nequit esse in controuersia.

Probat prima pars quia finis est propter se appetibilis, sed bonum vtile, quia tale, non est sic appetibile: ergo non conuenit, quia tale est, cum fine.

Bonum vtile non conuenit cum fine bene rationem delectabile & honestum.

Proba

Probaturs secunda pars quia bonum vtrumque est propter se appetibile: ergo coincidit cum fine quantum ad hoc, qui est sensus conclusionis, quod nihil sit finis quod non sit bonum, aut honestum, aut delectabile, & ut sic etiam propositum, quando proponitur finis; & quod nullum sit delectabile bonum aut honestum, quod ut sic non possit mouere, tanquam finis appetitum.

CONCLUSIO II.

16. *Homo habet aliquem finem vltimum, & consequenter aliquod bonum in qualibet actione sua libera; si tamen nihil possit velle nisi bonum.* Hæc est communis cum Scoto 1. dist. 2. quaestione prima, & D. Thoma 1. 2. quaest. 1.

Probaturs autem quia in finibus intentis ab homine, non potest dari processus in infinitum; quia alias deberet cognoscere simul infinita; & quia experientia constat quod semper sistamus in aliquo: ergo debet dari aliquis finis, qui vltimè ad alium non ordinatur; ille autem est vltimus. Dixi in conclusione: *Si tamen nihil possit velle nisi bonum*, quia si posset velle aliquid, quod non esset bonum, quamuis propter rationem conclusionis adhuc deberet habere aliquem finem vltimum semper, non tamen aliquod bonum.

CONCLUSIO III.

17. *Non solius est hominis aut creatura rationalis agere propter finem ex intentione etiam finis; sed etiam bruta sic agunt.* Hæc est contra communioſententiam & supponit quod homo & creatura quæcumque rationalis sic agat, id quod de homine certum est experientia; & de cæteris creaturis rationalibus, ut de Angelis constat vel à pari, vel à fortiori; vnde tota difficultas est, an Bruta sic agant.

Probaturs, ergo quoad hoc; quia experientia constat, quod appareat externe ea sic agere; nam feles dum se erigunt in pedes, & extrahunt vestes comedentium & alia similia faciunt, quibus inuitentur homines ad proiciendum ipsis buccellam aliquam, omnino videntur id facere in ordine ad illum finem, quem & cognoscunt cognitione sensitiva, & appetunt appetitu sensitivo; & certe simia, dum ad extrahendum cibum in ignem proiectum, felis inuiti vtuntur pedibus, ne proprias manus comburant, videntur eo tanquam aptiori sibi modo vti. Denique, ut plurima alia exempla omittam, formicæ, dum in æstate pro hieme prouident, & aues, dum nidificant opportuno loco & modo, huiusmodi intentionem satis manifestè præ se ferunt. Dicere autem quod hoc fiat tantum materialiter, & non ex intentione formali finis aut medijs, omnino gratis dicitur; & quamuis aliqui conentur ostendere quomodo hæc fiant absque intentione formali finis aut medijs; tamen nec plene inquam satisfaciunt; & cum ex alijs principijs non constet, quod non fiant ex tali intentione, frustra laborant, negando eam perfectionem animantibus.

18. *Obiicies:* Agere propter finem ex intentione formali ipsius, est dirigere se ad illum: sed hoc est proprium istius naturæ, quæ delectu & arbitratu suo agit, quod proprium est naturæ tantum intellectualis; ergo sola talis agit sic propter finem.

Respondeo, distinguendo minorem: si per arbitratum intelligatur liberum arbitrium, negando minorem; si aliquid aliud, concedo minorem pro illa parte, & nego ipsam pro altera, simul cum consequentia, quia sufficit ut dicatur delectu suo agere ac arbitratu, modo per hoc non intelligatur liberum arbitrium, quod appetat finem & cognoscat illum posse acquiri tali modo ac propterea appetat talem modum.

Obiicies secundo, Ut appetere finem ac ordinare media ad ipsum (ut supponitur in probatione conclusionis quod faciunt) deberent cognoscere finem & media formaliter: sed non possunt illa sic cognoscere: ergo

non appetunt finem, nec ordinant media ad ipsum & consequenter conclusio est falsa. Probaturs minor: quia finis formaliter dicit ordinem ad media, & hæc ad illud, qui ordo est relatio vel respectus: sed nulla potentia præter intellectiuam potest cognoscere relationem aut respectum: ergo Bruta non possunt cognoscere finem aut media formaliter.

Respondeo, negando minorem, & ad eius probationem dico, si finis & media formaliter dicunt respectum, potentiam sensitivam cognoscere respectus. Fortassis tamen finis & medium, ut debent cognosci ab Agente propter finem, non dicunt nisi respectum secundum dici, qualis facile potest cognosci à Brutis.

CONCLUSIO IV.

19. *Homo non appetit semper in omni actu suo finem vltimum eundem, nec materialiter nec formaliter.* Hæc est iuxta Doctorem supra & suos contra Capreolum prima distinctione prima quaestione tertia, & Caietanum prima secundæ quaestione prima articulo sexto. Ut intelligatur autem, advertendum est appetere eundem finem materialiter semper, secundum aduersarios, qui hos terminos videntur excogitasse, ut melius suam sententiam defenderent, esse semper appetere eandem rem numero aut specie, in qua esset ratio aliqua, ob quam appetere deberet in omni actione libera creaturæ rationalis, ut si quis semper appeteret Deum, aut honores, aut diuitias, aut voluptatem sensibilem; & quia certum est quod hoc modo non appetat homo pro hoc statu eandem rem, cum conitet quod aliquando appetat honores, aliquando diuitias, aliquando Deum, aliquando honestatem liberalitatis, aliquando misericordiæ, in ipsismet sistendo, sic, ut nec cogiter quidem de alio vltiori bono aut fine, ad quem hæc bona, tanquam media ordinaret, propterea concedunt, & bene, non semper nos appetere in omnibus actionibus nostris liberis eundem finem materialiter, & hæc ipsa sit probatio primæ partis conclusionis, quæ non est in controversia. Appetere vero semper eundem finem formaliter est appetere quidquid appetimus sub eadem ratione formali, hoc est sub ratione summi boni ac perfectè satiatiui, & in hoc sensu probatur conclusio quoad partem controuersam; quia quando aliquis infirmus considerat sanitatem, quamuis cognosceret quod non satiaret ipsum perfectè, sed imperfectè quoad ablationem infirmitatis, certe posset ipsam propter se appetere, & experientia constat quod ita appetat; & idem est de liberaliter erogante sua bona, & misericorditer subleuante miseriam indigentis, & appetente gustum hic & nunc ex cibo & potu; & proſus contra manifestam experientiam est, quod quoties quis operatur libere, occurrat ipsi consideratio boni summi & perfectè satiatiui; & quando occurrit etiam, manifestum est quod ipsum non appetit appetitu efficaci ex quo moueatur ad applicationem mediorum proportionatorum ad eius consecutionem: nam peccantes, qui considerant Deum esse vltimum finem, dum peccant, non sic appetunt ipsum, cum tum exerceant operationes impediētes eius consecutionem.

20. *Obiicies primò* quidquid appetit homo, vel appetit ipsum sub ratione boni perfecti aut imperfecti, si sub ratione perfecti, habetur intentum, quia hoc est appetere ipsum sub ratione summi boni, & perfectè satiatiui; si sub ratione imperfecti, ergo appetitur in ordine ad perfectum, quia imperfectum est inchoatio perfecti, & inchoatio semper ordinatur ad perfectionem ipsius, & sic etiam habetur intentum.

Respondeo, negando quod quando appetitur bonum imperfectum, ordinetur ab appetente ad perfectum, & quamuis ex se esset inchoatio perfecti & consequenter ex se ordinaretur ad ipsum, tamen non est necesse quod voluntas ordinet ipsum ad illud perfectius, nec etiam est necesse ut consideretur ab intellectu ut

Homo sè
appetit
semper in
actione
sua eun-
dem vlti-
mum fi-
nem.

Quid ap-
petere
eundem
finem
semper
materiali-
ter.

Quid for-
maliter.

quid

quid sic ordinabile, & certe in peccantibus manifestum est quod considerent operationem peccaminosam non esse ordinabilem ad Deum, quem sciunt aut credunt esse suum summum bonum & omnium aliorum perfectissimum.

Obijcies secundo, causæ secundæ non possunt aliquid efficere absque concursu & motione causæ primæ: ergo nec fines particulares, subordinati ex se causæ finali ultimæ seu bono perfectissimo, possunt mouere absque motione finis ultimi.

21. *Respondeo*, negando consequentiam, quia sunt principia, ex quibus colligitur dependentia à motione seu concursu causæ primæ, & non sunt principia suadentia oppositum; secus autem est de motione finis ultimi, respectu motionum finium particularium. Et si proportio esset talis utrobique quantum ad hoc, sequeretur quod non possit quis moueri per fines particulares, absque motione finis ultimi non solum formaliter sed materialiter, & quod etiam quando operatur quis peccaminose, moueretur tum etiam finaliter à Deo ad illam operationem, quod sine dubio falsum est.

Obijcies tertio, finis ultimus est, qui perfecte satisfiat: ergo in omni actione quis appetit illum vel materialiter, vel formaliter. Probatur consequentia, quia nihil appetit nisi per modum satisfatiui aliquo modo: sed quidquid appetitur per modum satisfatiui, vel appetitur ut satisfatiuum perfecte, & sic appetitur finis ultimus, de quo agimus; vel ut satisfatiuum imperfecte, & sic appetitur ut participatio finis ultimi perfecte satisfatiui, & consequenter appetitur tum finis ultimus satisfatiuus, saltem formaliter.

Confirmatur, quidquid vlllo modo satisfiat, est participatio illius quod satiare potest summe: ergo quando appetitur aliquid vlllo modo satians, appetitur illud quod summe satisfiat.

22. *Respondeo*, negando consequentiam ad cuius probationem nego quod, quando aliquid appetitur ut perfecte satisfatiuum, appetatur ut participatio illius, quod perfecte satisfiat, quia quamuis esset talis participatio, tamen ut sic non deberet necessario appeti, quia posset fieri quod non conciperetur tum aliquid perfecte satisfatiuum, & quamuis etiam conciperetur, & imperfecte satians conciperetur ut pars ipsius aut participatio, non tamen sequeretur quod tum ipsummet appeteretur in sensu, in quo hic agitur de appetitu ipsius, qui est quod ipsum secundum se totum non debeat appeti. Per quod patet ad confirmationem, cuius consequentia est neganda.

Et certe quando aliquis appetit partem mundi, non propterea potest dici quod ipsum mundum appetat; & quando aliquis appetit aliquam creaturam, non eo ipso debet dici appetere Deum, cuius est participatio, in sensu vlllo commodo faciente ad rem.

QVÆSTIO V.

An habeat homo vnum finem perfectum ultimum?

Per finem perfectum ultimum, intelligitur finis seu bonum aliquod perfecte satisfatiuum, quem si acquireret homo, deberet rationabiliter in eo sistere, ac esse contentus.

CONCLUSIO I.

23. *Non potest homo appetere duos huiusmodi fines coniunctiue, nec consequenter habet duos fines tales coniunctiue acquisibiles.* Hæc est communis cum D. Thom. 1. 2. quæst. 1. art. 5. &

Probatur prima pars, quia secundus finis ex illis esset perfecte satisfatiuus, & non esset, quod implicat. Probatur sequela, quia imprimis esset perfecte satisfatiuus, ut supponitur; non esset etiam, quia si posset homo simul satiari ab altero fine, ille non esset perfecte satisfatiuus ipsius.

Probatur secunda pars, quia non potest habere pro

fine, nisi quod potest appetere & habere; aut enim ille finis esset à natura ipsi ordinatus, aut à Deo: sed neutrum dici potest, quia nec natura, nec Deus ordinavit pro fine alicuius illud, quod est simpliciter impossibile.

CONCLUSIO II.

24. *Potest huiusmodi duos fines appetere disiunctiue se proponerentur ipsi.* Hæc est contra Suarezium 1. 2. disp. 3. l. 3.

Probatur quia si proponeretur alicui, quod actus aliquis perfectus liberalitatis esset perfectissime satisfatiuus ipsius, & etiam actus charitatis, non ita ut uterque simul posset perfecte satiare; sed ut quicumque ex ipsis seorsim satiaret ipsum perfecte, & vterius proponeretur quod medium optimum ad assequendum vel vnum vel alterum esset observatio præceptorum, posset sine dubio efficaciter appetere alterum ex illis disiunctiue, & in ordine ad alterum ex illis assequendum conari observare præcepta, cum in hoc nulla sit difficultas, & sit omnino conforme experientiae, qua constat quod posset quis, & de facto aliquando appetat duos fines particulares disiunctiue, ut cum quis militat vel propter lucrum vel propter honorem ita, ut expectet non vtrumque simul, sed vel vnum, vel alterum. Fateor quidem quod, quando media diuersa essent applicanda ad illos fines, ut, verbi gratia, studium continuuum ad vnum, & alia occupationes ad alterum, tum volitio disiunctiua finium non esset sufficiens ad determinandum hominem ad electionem mediorum, quia non posset viraque eligere, nec esset maior ratio, cur hæc potius eligeret ob illam intentionem, quam illa: unde aliunde determinari deberet, quod recte aduertit Suarez, sed male putauit ad fines diuersos media diuersa applicari debere & propterea persuasus est ad tenendum oppositum conclusionis, nam certum est posse quem proponere laboranti in vinea sua vel lucrum pecuniarium vel dignitatem aliquam disiunctiue pro præmio, & in eo casu eundem laborem esse medium ad vtrumque illum finem disiunctiue.

CONCLUSIO III.

25. *De facto homo non habet duos fines perfecte satisfatiuos disiunctiue in quorum quolibet posset homo rationabiliter sistere.*

Probatur quia non possunt assignari tales fines & confirmabitur per dicenda.

Nō habet homo duos fines perfecte satisfatiuos etiam disiunctiue.

QVÆSTIO VI.

An detur & in qua consistat finis ultimus perfecte satisfatiuus hominis, seu suprema felicitas ipsius.

26. **S**upposito quod non sint plures fines ultimi perfecte satisfatiui hominis, nec disiunctiue, nec coniunctiue appetibiles, hic examinandum, an detur vnus talis, & in quo consistat, & quia reuera talis finis est summum bonum hominis, quod præcipue appetere debere, & quia vterius in huiusmodi summo bono consistit maxima ipsius felicitas, & illa præsertim, quæ est obiectum principale totius huius tractatus, quæque definitur à Boetio tertio de consolatione profusa secunda, Status omnium bonorum aggregatione perfectus, & à Tullio 3. Tusculanarum qq. 2. Secretis malis omnibus cumlata bonorum omnium complexio: de qua felicitate ducentas octoginta octo enumerat Varro, teste Augustino decima nona Ciuit. cap. primo dissentientium inter se Philosophorum sententias, idem prorsus est querere de fine ultimo in hoc sensu, & de summo bono ac felicitate hominis; operæ pretii autem erit prius examinare, an possit ratione naturali colligi, quod detur huiusmodi finis ultimus, aut summum bonum, ac felicitas. Ut vero tollatur quæstio de nomine

Nō habet homo duos fines ultimos coniunctiue appetibiles.

Quid festi-
citas.